

Självständighet kontra offerstatus

– en studie om spänningsförhållandet mellan de våldsutsattas offerstatus och Socialstyrelsens policy om stärkning

Av: Alisa Smailagic

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)

Vt. 13

Handledare: Hanna Wittrock

Abstract

The purpose of this study was to examine whether the social services and women shelters working with abused women at the safe houses enable self-determination, well-being and happiness while abused women are seen as victims. The idea for the study came to during my own work as a social worker and the personal experience that abused women living at safe houses are not satisfied with the given intervention. The aim of this study was also to examine which impact the “victim status” can have and why some abused women choose to return to their violent relationships. The material was gathered using a semi-structured qualitative method and six interviews with three social workers as well as three women shelter worker. The main outcome of this study showed that “victim status” inhibits in some cases, women's ability to live independently.

Key words: Independence, victim status, abused women, women shelters.

Förord

Jag vill först och främst tacka min handlandare Hanna Wittrock för all vägledning och support. Jag vill även tacka respondenterna som gjorde det möjligt för mig att utföra denna undersökning.

Innehåll

1. 1. Inledning.....	1
1.2 Problemformulering och uppsatsens syfte.....	2
1.2.1 Frågeställningar	3
1.2 Begreppsförtydligande.....	3
2. 2. Tidigare forskning	4
2.1 De dominerande förklaringsmodellerna	4
2.1.1 Normaliseringsprocessens följder.....	5
2.2 Redogörelser för behoven hos de våldsutsatta.....	6
3. 3. Teorier	8
3.1 Empowerment i korta drag	8
3.2 Empowerment-modellens integrering av kapaciteter	9
3.3 Vad innebär begreppet livskvalitet?	10
3.4 Aktiveringens betydelse för lycka	10
4. 4. Metod.....	11
4.1 Semistrukturerade intervjuer	11
4.2 Urval	12
4.2.1 Presentation av intervjupersoner.....	13
4.3 Metodens förtjänster och tillförlitlighet.....	14
4.4 Bearbetning av empirin.....	15
4.5 Etiska överväganden.....	15
5. 5. Analys av empirin och resultat.....	16
5.1 ”Offer – gärningsman” berättelse.....	16
5.2 Att lämna relationen frivilligt eller med tvång	17
5.3 Stödet längs vägen mot självständighet	20
5.4 Kvinnor som fråntas sin autonomi	21
5.5 Bearbetning genom stödsamtal	22
5.6 Rutiner.....	23
5.7 Att bo i kollektiv	23
5.8 Kvinnor som återvänder till de våldsamma relationerna.....	26
5.9 Lycka på skyddsboenden	27
6. 8. Avslutande diskussion.....	28
7. 9. Referenslista	31
8. Bilaga 1.....	33

9. Bilaga 2.....	34
------------------	----

1. Inledning

Det är få människor som inte önskar sig ett gott liv bestående av livskvalitet. Kvalitéer som ger lycka, så som välbefinnande och självbestämmande (Nordenfelt 1991), är inte alla förunnat. Under sommaren 2012 arbetade jag som utredande socialsekreterare där jag fick ta del av yttranden, från våldsutsatta kvinnor, som gjorde det tydligt för mig att vissa uteslöts från kvalitéer som gör livet till det bättre. Inom verksamheten arbetade vi gentemot skyddsboenden för våldsutsatta kvinnor. De våldsutsatta kvinnorna som var placerade på skyddsboenden, berättade för mig vid några tillfällen, att deras vardag var monoton. De fick aldrig möjlighet till någon form av gemensam aktivering utan dagarna bestod av myndighetskontakt och samtal på boenden där de var placerade. De kände sig handlingsförlamade eftersom de inte hade något inflytande över deras vardag eller vart de var på väg i livet. Yttranden som jag tog del innefattade inte orden självbestämmande och välbefinnande vilka är aspekter av lycka (Nordenfelt 1991) och som jag under socionomutbildningen flertalet gånger fått höra vara väsentliga och nödvändiga för ett lyckat socialt arbete.

Socialtjänsten och kvinnojouren är verksamheter som arbetar med våldsutsatta kvinnor, placerade på skyddsboenden. De arbetar utifrån målen om att skydda och stärka kvinnorna som individer (Socialstyrelsen 2006). Teorin om normaliseringsprocessen är förankrad inom verksamheterna och är som ett verktyg för de professionella för att förstå vad de våldsutsatta gått genom i den våldsamma relationen och teorin befriar de våldsutsatta från allt ansvar rörande våldet som riktats mot dem (Agevall 2012). Under placeringstiden på skyddsboenden ska målet om stärkandet resultera i att kvinnorna efter placeringstiden ska kunna leva ett "självständigt liv" (ibid.) som bland annat innebär ett liv utan en våldsam partner. Stärkandet av kvinnorna ska främst ske genom att de våldsutsatta ska känna delaktighet i processen till målet och delaktigheten ska bidra till självbestämmande och välbefinnande (Socialstyrelsen 2006). Stärkande inför ett självständigt liv verkade inte vara fallet för de kvinnorna som öppnade upp sig för mig. I själva verket kan insatsen, placering på skyddsboenden, möjligen fått kvinnorna att vilja återvända till de våldsamma relationerna.

1.2 Problemformulering och uppsatsens syfte

Våld i nära relationer riktas oftast mot kvinnor och den misshandlade kvinnan har under senare tid tillskrivits en ”ren” offerroll som feminister har fört en hård kamp för. Den rena offerrollen innebär att de våldsutsatta befrias från ansvar för det våld som riktats mot dem, vilket tidigare inte var fallet, eftersom kvinnorna oftast skuldbelades för misshandeln (Andersson & Lundgren 2001). Offerstatus kan medföra problematik ifall aktörerna som arbetar med målgruppen enbart ser och behandlar målgruppen som om de endast är i behov av skydd (Tham 2001). Genom att definiera en grupp som offer, i detta fall misshandlade kvinnor i nära relationer, blir detta per automatik ett samhällsproblem (Sahlin & Åkerström 2001). Kommunerna har ett övergripande ansvar över kvinnor utsatta för våld av närstående och de fullföljer sitt ansvar genom att använda sig av kvinnojourens ideella verksamheter som arbetar i uppdrag av socialtjänsten (Länsstyrelsen 2004). I detta uppdrag ska självbestämmande och välbefinnande tillgodoseas. Verksamheterna ska tillämpa arbetsmetoder som är individriktade och detta ska vara till hjälp för kvinnorna att stärkas inför ett självständigt liv utan våld i nära relationer (Socialstyrelsen 2009).

Problematiken som jag har tagit del av är att kvinnorna som öppnade upp sig för mig utslöts från kvalitéer som ger lycka så som självbestämmande och välbefinnande (Nordenfelt 1991). Insatsen, skyddat boende, resulterade inte i välbefinnande och självbestämmande trots att det finns riktlinjer som betonar detta (Socialstyrelsen 2009). Under kvinnornas placeringstid upplevde jag att kvinnojouren och socialtjänsten riktade större fokus på kvinnornas offerstatus än målet om att stärka dem som individer. Avsaknad av självbestämmande och välbefinnande orsakade att kvinnorna ville återvända till de våldsamma relationerna. I huvudsak handlar problematiken om ett spänningsförhållande mellan kvinnornas offerstatus och den uttalade policyn av Socialstyrelsen om att kvinnorna ska stärkas som individer inför ett självständigt liv (ibid).

Syftet med denna uppsats är att undersöka om socialtjänstens och kvinnojourens arbete med målet om att stärka de våldsutsatta kvinnorna för ett framtida ”självständigt liv” kan möjliggöras samtidigt som kvinnorna blir sedda som offer. Jag kommer att undersöka detta spänningsförhållande med fokus på konsekvenserna av det. Jag har samlat in min empiri med

hjälp av kvalitativ metod, där fokus låg på hur jourkvinnor och socialsekreterare beskriver sitt arbete med de våldsutsatta kvinnorna placerade på skyddsboenden.

1.2.1 Frågeställningar

Hur skildras vikten av självbestämmande, välbefinnande och lycka, i socialtjänstens och kvinnojourens arbete med stärkning av de våldsutsatta kvinnorna?

Vilka konsekvenser framställs som resultat av att de våldsutsatta blir sedda som offer i kvinnojourens och socialtjänstens arbete med kvinnorna?

Hur motiveras kvinnornas återvändande till de våldsamma männen, med andra ord att målet med placeringarna inte uppnås?

1.2 Begreppsförtydligande

Kvinnjour: En verksamhet som har hand om kvinnor utsatta för våld av närstående och som har tillgång till skyddsboenden där våldsutsatta kvinnor kan leva gömda och under skydd.

Lag med särskilda bestämmelser av vård av unga (LVU): Tillämpning av lagen innebär att socialtjänsten omhändertar barn från vårdnadshavarna och kan bland annat tillämpas på grund av bristande hemförhållanden.

Lyckat socialt arbete/placering: Målen med en insats har uppnåtts.

Offerstatus: I detta sammanhang innebär offerstatusen att en kvinna befrias från ansvar, för det våld som riktats mot henne av närstående, och gör henne därigenom värdig skydd, stöd och omsorg av myndigheter. Statusen inkluderar även en beskrivning av kvinnan som maktlös och underlägsen mannen.

Paternalism: En form av auktoritärt förhållningssätt där ”förmyndaren” är mer benägen att beskydda och främja en individs bästa än individen själv.

Våldsutsatta kvinnor: Kvinnor som har utsatts för våld i nära relationer. Jag kommer att benämna denna grupp som *kvinnor*, *de gömda* eller *de våldsutsatta* i den löpande texten.

2. Tidigare forskning

Det finns ingen svensk forskning som inriktar sig på spänningsförhållandet mellan tilldelning av offerstatus och möjliggörande av självbestämmande, välmående, och lycka på skyddsboenden för våldsutsatta kvinnor. I mitt urval av tidigare forskning har jag använt mig av artiklar från Australien, Kanada, och Holland (Jonkers 2012, Murray 2007, & Tutty 1996). Artiklarna belyser inte det min uppsats handlar om, men de är relevanta eftersom författarna redogör för vilka behov de placerade kvinnor har. Författarna till artiklarna inriktar sig bland annat på vilka behov som behöver tillgodoses hos de våldsutsatta, för att öka deras trivsel på skyddsboenden, och för att åstadkomma ett lyckat socialt arbete. Jag är medveten om att länderna har ett annat rättssystem än Sveriges, samtidigt anser jag att behoven som redovisas i artiklarna kan ses som generaliserbara. De våldsutsatta kvinnorna har blivit utsatta för samma typ av våld, våld i nära relationer, och skyddsboenden i dessa länder har liknande funktion som skyddsboenden i Sverige. Jag kommer att redogöra för svensk forskning när jag redovisar de dominerande förklaringsmodellerna i landet (Agevall 2012) för våld i nära relationer, och vilken effekt den förankrade förklaringsmodellen inom kvinnojouren som framställer kvinnorna som enbart offer kan ha på de våldsutsatta som är placerade på skyddsboenden.

2.1 De dominerande förklaringsmodellerna

Det finns många studier i Sverige om våld i nära relationer, om kvinnornas upplevelser av våldet och vilka konsekvenser våldet kan medföra (Agevall 2012, Hydén 2001, & Lundgren 2004). Diskussioner om dessa områden har beskrivits av forskaren Anne-Lie Steen (2003) som debatter med konkurrerande kunskapsanspråk. Eva Lundgren har under en längre period varit kunskapsauktoritet inom den dominerande kunskapsställningen (Agevall 2012). Lundgrens mest kända text är *Våldets normaliseringsprocess*, och denna text är förankrad i kvinnojourrörelsens verksamhet (ibid.). Våldets normaliseringsprocess innebär att mannen utövar våld som medel, för makt och kontroll, eftersom kvinnan bland annat inte lever upp till mannens förväntningar. Normaliseringsprocessen innebär för kvinnan att våldet övergår till en acceptans till följd av våldets upprepningar i vardagen. Gränser inom förhållandet vidgas och det onormala övergår till det normala, både för kvinnan och för mannen, då våldet internaliseras i relationen. Våldet i sig är ett resultat av den obalans som råder i samhället mellan könen vilket oftast benämns som könsmaktsordning (Lundgren 2004). Lundgren

(2004) beskriver att normaliseringsprocessen ska ses som ett verktyg som hjälper utomstående att förstå orsaken till att kvinnor stannar i våldsamma relationer, och vad de genomgår psykiskt. Normaliseringsprocessen ger även legitimitet åt kvinnan som offer eftersom hon bland annat beskrivs som underordnad mannen och handlingsförlamad vilket befriar henne från ansvar för våldet som riktats mot henne (ibid). Lundgren har fått kritik för att hennes strukturalistiska förklaringsansats tenderar att konstruera en homogen och stereotyp offerbild där variationer mellan kvinnor inte problematiseras eller åskådliggörs (Agevall 2012).

Lundgrens konkurrent, forskaren Margareta Hydén, fokuserar på relationell nivå i sina studier om våld i nära relationer (Agevall 2012). Hon är mest känd för sin analys, där hon delar upp det fysiska våldet i en våldsam relation i tre faser. Den första fasen är *förhistoria* och innebär att ett bråk uppstår där både parterna i en relation är involverade, den andra fasen är *våldsakten* som innebär att mannen använder våld mot kvinnan vilket gör kvinnan till ett offer. Den tredje fasen är *efterspel* och innebär att kvinnan innehar makten över att bestämma om relationen ska fortleva (ibid.). Hydén (2001) menar att en kvinna i en våldsam relation inte enbart ska bli sedd som ett offer, utan även som en aktör. Denna teori är inte förankrad i kvinnojourernas verksamhet, men viktig att belysa för att öka förståelsen av de konkurrerande kunskapsanspråken som finns inom området. Det är av vikt att tillägga att den teori som är förankrad i kvinnojourernas verksamhet är grunden för hur kvinnorna blir behandlade och sedda på skyddsboenden av de yrkesverksamma som arbetar med dem (Agevall 2012).

2.1.1 Normaliseringsprocessens följder

Agevall (2012) skriver i sin avhandling hur våldsutsatta kvinnors beskrivningar av den våldsamma miljön ska överensstämma med den identitet organisationer tillhandahåller, detta för att kvinnorna ska få rätt till stöd och hjälp av myndigheterna (ibid.). Normaliseringsprocessen är som jag tidigare nämnt förankrad inom verksamheter som arbetar med våldsutsatta kvinnor. Detta innebär att de våldsutsatta ska beskriva sig själva som offer, eftersom kvinnorna framställs på det viset enligt normaliseringsprocessen. Kvinnan ska relatera sina erfarenheter från sitt liv med mannen, till en ”offer – gärningsman” berättelse, för att begripliggöra sina våldserfarenheter (ibid.). Vad som även framgår i Agevalls (2012) studie är att alla våldsutsatta kvinnor inte är villiga att enbart skuldbelägga mannen, och inte heller är villiga att ta på sig ”kvinnojurens narrativa identitet”. Detta kan skapa ovilja hos kvinnorna att stanna kvar på skyddsboenden (ibid.).

I rapporten *Brottsoffer och deras närstående* framgår det att stöd och hjälp ska erbjudas till kommunernas invånare och att ett gott bemötande gentemot de sökande ska tillämpas (Socialstyrelsen 2012). Gott bemötande innefattar bland annat empati, öppenhet och förståelse. Bemötandet ska minimera risken för sekundär viktimisering vilket innebär att brottsoffret inte ska uppleva negativ stress i samband med kontakt med myndigheterna. I rapporten framgår det även att personalens föreställning om hur den våldsutsatta kvinnan ska vara är avgörande för vilket bemötande som tillämpas gentemot kvinnan. Våldsutsatta kvinnor som agerar och beskriver sig själva som bestämda, starka och aktiva i en konflikt blir inte tagna på allvar i kontakt med socialtjänsten. Detta kan medföra svårigheter för dem som är i behov av skydd men inte vill identifiera sig som offer (ibid.).

Hydén (2001) betonar hur innebörden av kvinnans framställning som ett offer enligt normaliseringsprocessen kan vara en form av instängning i en kategori där positionen den våldsutsatta kvinnan befinner sig inom gör henne enbart värdig omsorg och medkänsla. Då kvinnan fråntas sitt ansvar över det som skett finns en risk att hon även senare fråntas förmågan till aktivt handlande, eftersom hon upplevs som passiv på grund av hennes offerroll, och därför kan socialsekreterarna och jourkvinnorna agera i hennes ställe (ibid.). Hydén (2001) förklarar att orsaken till ett sådant auktoritärt förhållningssätt kan handla om att kvinnorna enbart blir sedda som offer som är i behov av hjälp och inte aktörer med egen vilja och förmåga att göra egna val.

2.2 Redogörelser för behoven hos de våldsutsatta

Nedan följer en redogörelse för vilka behov som har konstaterats av olika forskare vara av vikt för att tillgodose kvinnors behov på skyddsboenden. Jag har valt att redogöra dessa för att öka förståelsen för hur de placerade kvinnornas situation kan se ut och vilka behov de kan ha. Murray (2007) beskriver i sin studie hur det råder ambivalens bland de våldsutsatta kvinnorna när de överväger ifall de ska lämna de våldsamma relationerna och placeras på skyddsboenden. Frukten för att tas ur sitt sammanhang, att isoleras på boendet, att ta barnen från fadern eller att våldet ska eskalera är några av de faktorer som skapar osäkerhet bland kvinnorna. Det sätts oftast press på kvinnan från omgivningen att hon ska lämna relationen och söka skydd. Kvinnor som självmant inte sökt hjälp och stöd brukar inte vara samarbetsvilliga på skyddsboenden. Detta kan ha en negativ inverkan på placeringarna och resultera i att kvinnorna återvänder till de våldsamma männen (ibid.).

Murray (2007) redogör för ytterligare försvårade omständigheter, med andra ord behov som inte har tillgodoses, och hänvisar till Blagg (2000) som i sin studie beskriver att skyddat boende för många är som en fristad, men att påtryckningar från jourkvinnorna, om att kvinnorna ska lämna den våldsamma relationen permanent, är påfrestande. Kravet kan ha en motsatt effekt och resultera i att kvinnorna återvänder till sina tidigare respektive som fortfarande är våldsamma. Kvinnorna brukar oftast uppleva inre tomhet och social isolering på skyddsboenden. Enligt Murray (2007) behöver personalen på skyddsboenden tillämpa arbetsmetoder som motarbetar sådan påfrestning, detta för att målen med placeringarna ska kunna uppfyllas. Murray (2007) skriver inte hur detta arbete kan se ut, men beskriver att positiva aspekter av placeringarna såsom att kvinnorna känner gemenskap med varandra bör utnyttjas och att kvinnornas vilja ska beaktas.

Tutty (1996) skriver hur kvinnor som väljer att lämna våldsamma relationer stöter på svårigheter såsom större risk för misshandel av den våldsamma partnern, och brist på socialt stöd. Tutty (1996) redogör även i sin studie att kvinnors livskvalitet ökar i samband med att volontärer tillbringar tid med kvinnorna under placeringstiden och efter. Kvinnornas behov av umgänge och aktivering tillgodoses eftersom de får delta i olika former av aktiviteter. Majoriteten av kvinnorna i Tutty's (1996) studie var nöjda med stödet de fått av personalen på boenden. Stödet innebar bland annat hjälp med barnpassning, med bemötandet av den före detta partnern och hjälp med att öka självförtroendet. Kritik riktas mot att enbart placera en kvinna på ett skyddat boende, och sedan inte ha någon form av uppföljning efter att kvinnan fått egen bostad. Oftast brukar kvinnorna behöva stöd efter placeringarna (ibid.).

Jonkers (2012) konstaterar i sin studie ett samband mellan vilken grad av stöd kvinnorna söker sig efter på skyddsboenden och vilken bakgrund kvinnorna har. Med bakgrund menar Jonker (2012) vilken grad av misshandel kvinnorna varit utsatta för, kvinnornas socioekonomiska status, deras självkänsla och vilket psykiskt tillstånd de befinner sig i. Han identifierar fyra typer av grupper och konstaterar att kvinnor med mer problematisk bakgrund är i behov av mer stöd och hjälp på skyddsboenden. Generellt är kvinnorna i behov av praktisk hjälp (ibid.). Jonker (2012) betonar även vikten av djupgående behovsbedömningar, detta för att rätta interventioner ska tillämpas på skyddsboenden och efter placeringarna. De rätta interventionerna ska vara till hjälp för kvinnorna att stärkas tillräckligt och minimera risken för återvändande till de våldsamma relationerna. Jonkers (2012) skriver att det avgörande för en lyckad placering är social sammanhållning, vilket innebär att personalen på

skyddsboenden ska främst arbeta med utvidgning av socialt nätverk hos kvinnorna. Det är även viktigt att kvinnorna och personalen på skyddsboenden har en bra relation (ibid.).

3. Teorier

Jag kommer att utgå från empowerment och livskvalitet vid analys av min insamlade empiri då jag anser att teorierna belyser den uttalade policyn som socialtjänsten och kvinnojouren ska arbeta för, aspekter av lycka (Nordenfelt 1991), självbestämmande och välmående. Jag är medveten om begreppens omfång och därför har jag begränsat mig till att skriva om vissa delar som teorierna består av. De finns många teorier om empowerment och livskvalitet, och det är ogenomförbart för mig att få med begreppens helheter. Vid redogörelse av empowerment-teorin kommer fokus att ligga på självbestämmandet, självständighet och välbefinnandet, och när det gäller livskvalitet kommer jag att skriva om lycka. Orsaken till att jag valde dessa två teorier i kombination är för jag anser att de hör ihop, detta då empowerment i praktiken möjliggör självbestämmande som i sin tur kan öka välbefinnande hos en människa. Välbefinnande är en aspekt av lycka och lycka är själva kärnan i livskvalitet (Brülde 2007 & Nordenfelt 1991).

3.1 Empowerment i korta drag

Empowerment som i dagsläget är en aspekt av socialt arbete har sitt ursprung i socialdemokratisk politik med ändamål om att människor ska bemästra svårigheter, och uppnå sina livsmål. Vid beskrivning av begreppets historia redogör Starrin (1997) för protest- och aktiviströrelsen i USA som pågick under 1960-talet med fokus på hjälp till självhjälp. Askheim (2003) är inne på samma spår som Starrin och betonar hur olika rörelser som exempelvis kvinnorörelserna och självhjälpsrörelserna under 60- och 70-talet inspirerade uppkomsten av teorin om empowerment. Begreppet-empowerment kom att beteckna ett förhållningssätt inom socialt arbete som handlade om att ifrågasätta de rådande top-downstrategier och istället lyfta fram bottom-upstrategier, vars innebörd var att utsatta grupper gavs möjlighet till att stärka de egna positionerna i samhället (Forsberg & Starrin 1997). Empowerment-begreppets innebörd i praktiken av socialt arbete innefattar att en klient, ifall denna uppvisat tecken på svaghet, ska stärkas så att personen i fråga formulerar mål på egen hand. Omgivningen ska möjliggöra för klienten att ta makten över sitt liv. Detta kan ske genom att de faktorer som hämmar klienten från att använda sin förmåga reduceras (Payne

2008). Bortsett från att empowerment kan möjliggöra självständighet för klienter, så kan den även öka individens livskvalitet (Helsingör Universitet 2012) genom att det rätta stödet tillämpas där klienterna är deltagande i. Normalisering är ett ord av vikt vid implementering av empowerment inom institutioner, detta då miljöerna inom institutionerna ska vara av sådan karaktär att utomstående ska kunna värdesätta miljöerna (Payne 2008) och inte betrakta de med stigma. Stigma är en känsla av skam som kan leda till att individer drar sig undan allmänheten (Starrin 1997). Jag kommer att återkomma till stigma i avsnittet nedan.

3.2 Empowerment-modellens integrering av kapaciteter

Moula (2009) skriver hur empowerment-begreppet integrerar olika former av mänsklig kapacitet och betonar hur individen är en aktiv och social varelse, som är i behov av sociala miljöer. Människan är stark inför bemötandet av svårigheter och bemötandet i sig är en lärandeprocess där ny kunskap tillförs. Alla människor har någon form av uppfattning om den situation de tidigare befunnit sig i, och vilken situation de vill befinna sig i, med andra ord en önskan om framtiden. Varje människa har förmågan att vara rationell med utrymme till att handla och tänka. Utifrån empowerment beskrivs individer som experter över sina liv där deras berättelser ska stå i fokus, och inte en viss teori som präglar en organisationen (Moula 2009). Kapaciteterna hos människan kan ibland hämmas av bristande identifieringsförmåga av problem, och mänskligt handlande kan övergå till passivitet. Passiviteten i detta sammanhang är lättföränderlig ifall individen uppmuntras till att använda sina kapaciteter. Individen ska uppmuntras till uppsättning av mål och vara styrande i processen för åstadkommande av målen. I denna process är det av vikt att inte skapa beroendeställning vilket kan ske om en socialarbetare väljer eller handlar i klientens ställe (Moula 2009).

Empowerment är inte bara individriktad utan även gruppriktad. Gruppverksamheten inom empowerment är att föredra då människor genom samspel och kommunikation skapar verklighet, vilket kan öka individernas välbefinnande om denna verklighet är gynnsam för dem (Forte & Moula 2009). Starrin (1997) beskriver hur gemensamma upplevelser kan förändra en grupp från att enbart beskrivas utifrån yttre kännetecken så som att vara arbetslösa till att bli en grupp där identifikation och samkänsla finns. Det som krävs för denna utveckling är att personerna som utgör gruppen, blir medvetna om sina egna intressen och kompetenser. Vid sådan medvetenhet blir det även möjligt för individerna att visa solidaritet, vilket skapar kraft inom gruppen för att handla och ändra på den negativa situationen (ibid.)

En grupp kan även motverka stigma, kopplad till de yttre kännetecknen, genom att identitet och samkänsla finns hos medlemmarna. Genom deltagande i en social rörelse eller en gemensam aktivitet kan samkänsla och gemenskap utvecklas. Medlemmarna kan i denna process dela med sig av mål och metoder som i sin tur kan hjälpa andra medlemmar att förändra den problematiska situationen. Känslor av stolthet och glädje kan smitta av sig mellan medlemmarna och känslorna kan i sin tur motverka bland annat skam (Starrin 1997). Brülde (2007) skriver hur relationer och utbyte mellan människor har en positiv effekt på lyckonivåerna. En människas lycka är beroende av hur hennes sociala situation ser ut och människor mår bäst i andras sällskap (ibid.).

3.3 Vad innebär begreppet livskvalitet?

Livskvalitet kan i enkla drag definieras som välbefinnandet som människor upplever (Nordenfelt 1991). Nordenfelt (1991) beskriver lycka som en av välbefinnandets arter och själva kärnan i livskvalitet. Vid karakterisering av lycka kan en koppling dras till människans målsättningar, önskningsarnas förverkliganden, eller processen för förverkliganden. Målen i de här fallen behöver inte vara medvetna eller innebära någon förändring vid förverkliganden. De viktigaste målen brukar oftast vara att behålla status quo, vilket innebär att behålla sina nära och kära, och att behålla hus och hem (ibid.). En människas upplevelse av livskvalitet är beroende av hur mycket lycka personen i fråga känner (Brülde 2007).

Livskvalitet utgörs av objektiva och subjektiva villkor, som även kan benämnas som de objektiva och subjektiva faktorerna. Dessa faktorer möjliggör och begränsar vårt välbefinnande. De objektiva villkoren kan vara arbete, umgänge, fritidsaktiviteter och bostadsförhållande medan de subjektiva villkoren utgörs av uppfattningar och upplevelser av de yttre villkoren. Det finns ett samspel mellan de inre och yttre villkoren när en person upplever lycka. Samtidigt bestäms en individs lyckonivåer utifrån hur de objektiva villkoren är beskaffade. Har en individ exempelvis inget arbete vilket är ett objektiva villkor, kan personen inte heller uppleva att arbetet är givande alltså kan hon inte uppleva de subjektiva villkoren (Brülde 2007 & Nordenfelt 1991).

3.4 Aktiveringens betydelse för lycka

Nordenfelt (1991) skriver hur Aristoteles benämning på den högsta lyckan i livet är eudaimonia som är en aktivitet utförd av människan. Viktig substans i Aristoteles filosofi är

att alla föremål har en funktion som tillhör deras väsen, så som yxan och kniven har sina funktioner har människan och djuren också det. Människans funktioner är dem som skiljer henne åt från andra varelsers funktioner, vilket är att människan till skillnad från djuren handlar efter rationella principer. Det är av vikt att människan förverkligar sig själv och detta kan ske genom att människan utövar sin funktion och inte är passiv. Eudaimonia består av två delar, resurser för eudaimonia och eudaimonia själv. Villkoren för eudaimonia kan kopplas till de objektiva villkoren så som familj och hälsa, och eudaimonia själv är ett tillstånd som kan kopplas till de subjektiva förhållanden (ibid.) som jag redan har beskrivit innebörden av.

Brülde (2007) skriver också att aktiviteter har positiva effekter på lycka. Enligt Brülde (2007) är fritidsaktiviteter viktiga för en människas välmående, det finns dock aktiviteter som är mer givande än andra. Aktiviteter som kräver att vi använder våra förmågor och utvecklar de, och att vi engagerar oss är mer givande än aktiviteter utan sådana krav. Människor som är socialt och fysiskt aktiva är generellt lyckligare. Lyckliga människor brukar oftare gå ut att äta, rör på sig mer och vistats mer i naturen. Fysisk aktivitet är bra för vår självkänsla och har positiva hälsoeffekter (ibid.).

4. Metod

Jag har i min uppsats använt mig av kvalitativ metod eftersom det låg i mitt intresse att undersöka hur socialsekreterarna och jourkvinnorna upplever sitt arbete med de våldsutsatta kvinnorna. Bryman (2011) beskriver hur kvalitativ forskning lägger vikt vid ord under insamling och analys av data, till skillnad från det kvantitativa vars tyngd är att kvantifiera. En av tre ståndpunkter inom det kvalitativa är kunskapsteoretisk ståndpunkt som även brukar beskrivas som interpretativistisk kunskapssyn, och som innebär att vikten för att uppnå en förståelse av en socialverklighet ligger på hur aktörer inom en viss miljö uppfattar denna verklighet. Denna ståndpunkt präglar min uppsats då tanken är att jag på detta vis ska uppnå förståelse av det arbete som tillämpas på skyddsboenden.

4.1 Semistrukturerade intervjuer

Begreppet kvalitativ forskning inrymmer flertal olikartade metoder och av dessa ansåg jag att semistrukturerade intervjuer som intervjustil är den mest lämpliga metoden för insamling av min empiri. Intervjuer som medel ökar förståelse hos forskaren om hur människor uppfattar och handlar i sin sociala verklighet (May 2001). Det var angeläget för min del att undersöka

intervjupersonernas uppfattningar och handlande, för att få svar på mina frågeställningar. En mellanform för ostrukturerade metoder och fokuserade metoder är semistrukturerade intervjuer eftersom frågor i semistrukturerade intervjuer är specificerade samtidigt som det finns en möjlighet för intervjupersonerna att själva avgöra vilket svar de vill fördjupa sig i (ibid.).

Jag genomförde sex intervjuer i fyra olika städer i Skåne. Teman som har berörts i mina intervjuer har täckt områden vilka är relevanta för uppsatsens frågeställningar samtidigt som inte direkta frågor ställdes om mål om stärkning. Jag ville ge intervjupersonerna möjlighet att på egen hand gradera vikten av välmående, självbestämmande och offerstatus. Formuleringen av frågeställningarna var inte för specifika, vilket medförde att intervjupersonerna kunde dela med sig av alternativa idéer och synsätt (Bryman 2011). Jag ställde likartade frågor till jourkvinnorna och socialsekreterarna dock formulerades frågorna efter deras arbetsuppgifter.

Bryman (2011) skriver att balansgången är svår när det gäller ägandeskapen över en intervju, och hur denna svårighet kan leda till problematik i form av att deltagarna i en intervju ”tar över”. Jag reflekterade mycket kring balansgången och försökte ställa de rätta typer av frågor för att minimera risken att deltagarna skulle ta över intervjuerna och att ens syfte med intervjuerna skulle hamna i skymundan. I den första intervjun hade jag problem med balansgången eftersom intervjupersonen fördjupade sig i ”fel” områden. Detta är en konsekvens av mitt val av metod eftersom kvalitativ metod ger utrymme åt intervjupersonerna att själva avgöra i vilket svar de vill fördjupa sig i. I de resterande intervjuerna upplevde jag inte denna problematik, eftersom jag använde mig av olika tekniker för att upprätta en god balansgång.

4.2 Urval

Jag har använt mig av icke-sannolikhetsurval vilket innebär att jag medvetet valde deltagarna utifrån en redan känd egenskap och denna form av urval benämns som målstyrt urval eller strategiskt urval. Samlingstekniken är ett försök att ha överensstämmelse mellan frågor som uppsatsen kommer att kretsa kring och urvalet (Bryman 2011 & May 2001). Urvalet avgränsades till professioner vars målgrupp var kvinnor som blivit utsatta för våld i nära heterosexuella relationer och som var placerade på skyddsboenden. Jag har intervjuat två socialsekreterare, en socionom och tre jourkvinnor som är yrkesverksamma i Skåne.

Intervjupersonerna har inte kännedom om varandras deltagande, och ingen av dem är yrkesverksam inom samma verksamhet.

4.2.1 Presentation av intervjupersoner

Jag kommer i detta avsnitt att redogöra för intervjupersonernas yrkeskategorier och deras arbetsuppgifter för att deras svar ska kunna sättas i rätt kontext i analysen. Jag begränsade intervjuerna till att enbart handla om kvinnor placerade på skyddsboende. Intervjupersonerna namnger jag med fiktiva namn och nedan följer en presentation:

Lisa är yrkesverksam som ordförande för en kvinnojour och hon har även vissa arbetsuppgifter som en jourkvinna har. Jourkvinnors arbetsuppgifter är att bland annat hålla i samtal och hjälpa till med vissa uppdrag, så som att följa med kvinnorna till rättegångar eller hjälpa till med inskrivning av barnen på dagis. Lisas största fokus är att se till att barn till placerade mår bra.

Gunilla är socialsekreterare som har specialiserat sig inom kvinnofriden och hon tar emot alla ärenden som rör våld i nära relationer, vissa ärenden behåller hon själv och utreder, medan andra ärenden delar hon ut till socialsekreterarna inom enheten.

Anna benämner sig själv som socionom som arbetar inom Familjgruppen med kvinnor som är eller har blivit utsatta för våld av närstående. Hon har oftast samtal med kvinnorna och är närvarande under inskrivningssamtalen på skyddsboenden.

Annika är en jourkvinna som har en jourkvinnas arbetsuppgifter (se Lisa). Annika tar emot kvinnor på samtal på skyddsboenden och utanför. Hon är kontaktperson till två kvinnor som är placerade på ett skyddsboende.

Emma är jourkvinna som är ansvarig för de skyddsboenden som finns inom kommunen som hon är yrkesverksam i och hon har även ansvar för de kvinnor som placeras på skyddsboenden. Hon är som Annika kontaktperson till två kvinnor.

Ida är socialsekreterare som utreder behov hos de våldsutsatta och hon har även under några tillfällen föreläst om socialtjänstlagen för olika kvinnojourer i den stad hon är yrkesverksam i.

4.3 Metodens förtjänster och tillförlitlighet

Största förtjänsten till valet av kvalitativ forskning är att denna typ av undersökning ger utrymme av en bild av verkligheten som ständigt föränderlig egenskap som påverkas av individernas konstruerade förmåga och skapande, medan det kvantitativa betonar mer den sociala verkligheten som en yttre och objektiv verklighet (Bryman 2011). Det som är av vikt i dessa två synsätt, är att det kvalitativa ger tyngd åt konstruktionism medan det kvantitativa betonar objektivism (ibid.). I min uppsats har det varit angeläget att fokusera på det konstruktiva, detta då intervjupersonernas uppfattningar snarare är konstruerade av deras professioner och erfarenheter än att de är en form av yttre fakta som inte går att påverka. Jag ville jag ta del av och förstå de olika tankegångarna som fanns på mikro nivån vid arbete med placerade våldsutsatta kvinnor.

Reliabilitet och validitet är krav på kvalitet som ställs på forskningsdesign och mättekniker (May 2001). Relevans för reliabilitet och validitet i kvalitativ forskning har varit omdiskuterat bland forskarna, och de mest kritiska anser att innebörden av dessa begrepp bör ändras vid tillämpning inom kvalitativ forskning (Bryman 2011). Reliabilitet är ett krav på att resultaten blir samma ifall undersökningen görs på nytt, ifall resultaten blivit påverkade av tillfälliga betingelser, innebär detta en otillförlitlighet inför resultaten (May 2001). Det negativa med mitt val av metod är att reliabilitet inte kan garanteras eftersom kvalitativa undersökningar ger utrymmer för en verklighet som är ständigt föränderlig (Bryman 2011). Jag är medveten om att min förförståelse och mina erfarenheter som student och tidigare socialsekreterare kan ha påverkat intervjupersonernas yttranden och även hur jag har tolkat min insamlade empiri. Jag har dock försökt vara så neutral som möjligt under insamlingen av empirin och vid analysen av empirin. Krav på reliabilitet är oftast inte aktuellt när det kommer till kvalitativa undersökningar eftersom det är svårt att uppnå (ibid.).

Bryman (2011) skriver hur pålitlighet förslås av Guba och Lincoln (1994) som motsvarighet till reliabilitet inom det kvalitativa. Pålitlighet i detta fall belyser hur forskaren ska utföra en fullständig redogörelse av processen i sin undersökning för att redogörelsen ska kunna följas av andra. Jag har försökt öka pålitligheten genom att redogöra hur jag har samlat in min empiri. Under intervjuerna använde mig av diktafon som hjälpmedel och sedan transkriberades intervjuerna. Validitet som även är ett kriterium för bedömning av kvalitet handlar om att resultaten ska hänga ihop och ha ett samband med uppsatsens syfte (May 2001). För att uppnå så hög validitet som möjligt har jag utfört en pilotstudie där jag

undersökte ifall mina frågor var av relevans till uppsatsens syfte. Pilotstudier brukar oftast utföras vid enkätundersökningar för att kontrollera ifall det finns någon problematik med frågorna, samtidigt går sådana kontroller även att genomföra vid intervjufrågor (Bryman 2011).

4.4 Bearbetning av empirin

Det avgörande för en analys är att få med allt utbyte som sker under intervjuerna och detta kan uppnås genom inspelning och transkribering (Bryman 2001, May 2001 & Jönson 2010). Jag har skrivit ut mina intervjuer ordagrant. Kodning tillämpas för att skapa ordning och kan vidtas före och under data insamlingen. Vid kodning delas materialet in i olika begrepp eller kategorier och sedan kan intressanta förhållanden och mönster synliggöras (Bryman 2011 & Jönson 2010). Jag har utgått från mina frågeställningar när jag kodade och fokuserade vid mönster, och om det fanns avvikande yttranden.

4.5 Etiska överväganden

I min undersökning har jag inte intervjuat målgruppen utan de yrkesverksamma som arbetar med målgruppen. Jag har heller inte varit intresserad av personliga uppgifter utan av intervjupersonernas arbetssätt och uppfattningar, därför är risken för skada ytterst liten både när det handlar om skada för de våldsutsatta kvinnorna men också för intervjupersonerna. Jag har dock följt de etiska principerna för att eliminera all form av skada. Informationskravet och samtyckekravet (Vetenskapsrådet 2012) uppfylldes via mejl och telefon, detta då jag kom i kontakt med respondenterna på olika vis. Jag upprepade möjligheten att hoppa av och rätten till att själva bestämma över sin delaktighet vid möte med intervjupersonerna, detta för att säkerställa att de tagit del av samtyckekravet. I början av intervjuerna berättade jag om uppsatsens syfte för att säkerställa att intervjupersonerna uppfattat syftet korrekt, då bland annat mejl kan leda till missförstånd. När det gäller konfidentialitetskravet (ibid.) kommer jag efter att ha fått uppsatsen godkänd, radera inspelningarna från intervjuerna. I min redogörelse av intervjupersonernas svar har jag ändrat vissa delar, för att städer i Skåne inte ska bli igenkända, och detta har även lett till att intervjupersonernas anonymitet har bevarats. Jag kommer att skicka en länk till intervjupersonerna där de kan läsa mitt arbete, detta för att bland annat säkerställa att uppgifterna jag samlat in under intervjuerna har används till uppsatsen. All material från intervjuerna kommer att förstöras efter att uppsatsen godkänts.

5. Analys av empirin och resultat

Syftet med denna uppsats är att undersöka ifall aspekter av lycka, självbestämmande och välbefinnande (Nordenfelt 1991) går att tillgodose på skyddsboenden för våldsutsatta kvinnor samtidigt som kvinnorna blir sedda som offer av jourkvinnorna och socialsekreterarna. I detta kapitel kommer jag att redogöra för den empiri jag samlat in och analysera den utifrån empowerment och livskvalitet med fokus på självbestämmande, välbefinnande och lycka. Jag kommer även att koppla vissa fenomen i min empiri till vissa studier som redogörs i kapitlet om tidigare forskning. Med utgångspunkt från mina frågeställningar har jag delat upp analysen i olika teman.

5.1 ”Offer – gärningsman” berättelse

En av de första frågorna respondenterna tillfrågas är hur de upplever att de våldsutsatta kvinnorna är i relation till de våldsamma männen. Gemensamt för intervjupersonerna är att de beskriver kvinnorna som isolerade, ambivalenta, och underlägsna. Kvinnorna beskrivs också vara i beroendeställning till männen, både emotionellt, socialt och ekonomiskt. Nedbrutenhet är även något som upprepas i intervjuerna och innebär att kvinnorna i de våldsamma relationerna inte reagerar emot när våldet riktas mot dem, eftersom våldet övergått till en acceptans. De flesta av intervjupersonerna betonar de våldsutsattas offerstatus. Respondenten Anna väljer att besvara frågan om kvinnan i relation till mannen enbart är underlägsen på detta vis -”[...] det är knappast hon som är överlägsen honom, för då får han gå till mansjouren, eller hur?”

Annas yttrande ger inte utrymme för beskrivning av andra karaktäristiska roller än ”offer – gärningsman”, vilket kan tolkas som att den våldsutsatta kvinnan enbart kan ses som offer och hennes tidigare respektive som gärningsman i deras tvåsamhet. De flesta av intervjupersonerna beskriver männen som farliga, manipulativa, aggressiva och i princip oföränderliga. Ida förklarar, till skillnad från de andra, att männen kan förändra sitt aggressiva beteende med hjälp av rätta behandlingar. Att endast ett fåtal intervjupersoner säger att de aggressiva männen kan förändra sitt negativa beteende kan tolkas som att det finns ett stort fokus på offer-gärningsman berättelsen från de professionellas sida. Denna ”berättelse” är den del av normaliseringsprocessen där den våldsutsatta ges legitimitet som ett offer och där våldsutövaren framställs som en gärningsman. Frågan är om ett offer behåller sin offerstatus

även då gärningsmannen förändras? Detta är dock min tolkning och behöver inte vara orsak till varför de flesta respondenterna valde att inte tala om männen som föränderliga. Flera exempel ges av intervjupersonerna på hur männen kan tillämpa ett onormalt beteende och beskrivningarna av männen förstärker, i mina ögon, deras roll som gärningsmän. Gunilla beskriver vilken form av isolering kvinnorna kan utsättas för:

Ibland så ringer de hit och berättar nu har jag varit instängd i en lägenhet i två år. Jag har varit här i fyra år och jag har bara sett affären utanför min byggnad. Alla pratar om centrum men jag vet inte var det ligger?

Gunilla förklarar vidare att kvinnorna oftast inte kan se allvaret i sin situation oavsett vilken form av isoleringen de utsätts för. De flesta av intervjupersonerna menar att detta är ett resultat av normaliseringsprocessen där kvinnorna accepterar männens svartsjuka och våld. Begreppet empowerment integrerar kapaciteter så som att agera, att handla, att lösa problem, att ha valmöjlighet, och att utvärdera sin egen handling (Moula 2009). Dessa kapaciteter går inte samman med hur normaliseringsprocessen framställer kvinnan i en våldsam relation. Normaliseringsprocessen framställer inte henne som en aktör så som empowerment-teorin gör och tilldelar heller inte henne de kapaciteter jag beskrivit ovan. Kvinnorna framställs av respondenterna som manipulerade, svaga och underlägsna vilket i sin tur innebär att de inte agerar emot våldsamheterna i relationen utan accepterar våldet och är passiva. Annika beskriver hur en våldutsatt inte tar hänsyn till sin egen vilja -” De fogar sig ut efter honom, hela tiden förhåller de sig till honom, till hans humör och allt det här”. Annika berättar vidare att kvinnorna totalt anpassar sig till männens beteende. Utifrån hur respondenterna beskriver kvinnorna på skyddsboenden kan beskrivningarna tolkas som att offerstatusen som kvinnorna blir tilldelade i den våldsamma relationen även är en status som kvinnorna bär med sig under placeringstiden.

5.2 Att lämna relationen frivilligt eller med tvång

Respondenterna förklarar hur en kvinna inte kan placeras på ett skyddsboende förrän en skyddsbedömning gjorts där det framgår att hon är i behov av skydd. Skyddsbedömningen görs av en socialsekreterare och enligt socialsekreterarna som medverkar i intervjuerna är kriterierna för beslut om skyddsboenden olika. Intervjupersonen Ida anser att rädsla är en anledning till att placera en våldutsatt på ett skyddat boende medan intervjupersonen Gunilla menar att det näst intill ska handla om liv och död för att hon ska placera någon akut. Detta

tyder på att myndighetsutövning inte är enformig när det gäller denna grupp vilket även kan tolkas som att socialsekreterarnas arbete bygger på godtycklighet. Intervjupersonerna berättar att riskbedömningen kan vara till hjälp för att få den våldsutsatta kvinnan att se allvaret i sin situation. Respondenterna förklarar att kvinnorna oftast inte kan tänka klart och förstå våldets allvarlighetsgrad. Respondenten Ida beskriver ambivalensen som kan råda hos kvinnorna när hon gör en riskbedömning där det framgår att de behöver skydd:

Alla är inte beredda att ta det steget även om man är rädd för mannen jag kan säga att de här kvinnorna är otroligt ambivalenta och att det är där någonstans man får sitta och prata med dem, och kvinnorna kan då ständigt säga, han har slagit mig men han är en bra pappa.

Ida tillägger att många kvinnor har svårt att lämna en våldsam relation eftersom de har svårt att släppa drömmen om en familj. Nordenfelt (1991) beskriver att det viktigaste målet för en människa vid bevarandet av livskvalitet brukar vara att behålla status quo vilket innebär att behålla sina nära och kära och sina hem. Ifall en koppling ska dras till det arbete som tillämpas på skyddsboenden så kan status quo enligt min tolkning medföra problematik då press kan sätta på skyddsboenden att leva upp till status quo. Respondenten Ida beskriver vidare hur svårt kvinnorna kan ha för att lämna sin ekonomiska trygghet:

Hon har kanske stått ut med väldigt mycket (slag) för att få det där huset, bilen, kläderna och vad har vi att komma med? En slitet rum med billiga möbler och försörjningsstöd som är lite pengar. Det är även något kvinnan behöver relatera sig själv till, och börjar leva ett helt annat liv, mycket, mycket fattigare liv.

Ida betonar under intervjun att vissa kvinnor stannar eller går tillbaka till de våldsamma relationerna eftersom de inte kan tänka sig ett minskat välstånd. Brülde (2007) skriver hur minskat välstånd kan medföra negativa lyckoeffekter eftersom människors livstillfredsställelse minskar. De negativa lyckoeffekterna är dock kortvariga vilket innebär att människan har lätt för att anpassa sig till de ekonomiska förändringarna. Människan har generellt lätt för att anpassa sig till nya miljöer och till förändringar i livet (ibid.). Med utgångspunkt från Brülde (2007) teori om minskat välstånd behöver inte det fattiga livet Ida beskriver bidra till att målet med placeringarna inte uppnås, eftersom kvinnorna kan anpassa sig till de nya miljöerna på skyddsboenden efter en period.

Alla respondenter berättar att barnen brukar vara anledning till att kvinnorna lämnar sina män. De våldsutsatta kan vara rädda att våldet ska börjat rikta sig mot barnen eller så har det

uppkommit hot om det. Emma och Ida framställer kvinnornas beslut om att bryta upp med männen som självmant och starkt medan resterande talar om tvång. Tvång genom att socialsekreterarna hotar om tillämpning av LVU. Intervjupersonen Emma förklarar detta:

Kanske är det inte ett fullt beslut från de hela vägen, man kanske inte kan ta till sig att man lever i ett destruktivt förhållande, och att man riskerar att dö, då kan socialtjänstlagen gå in och lägga ett LVU på barnet. Jag kan ju tänka mig att kvinnan inte alls vill till en början.

Emma beskriver hur kvinnorna, med hot om omhändertagning av barnen, går med på att placeras ihop med barnen på skyddsboenden. Intervjupersonen Ida förklarar att hänsyn även tas till självbestämmandet – ”[...] alltså kvinnan har sitt självbestämmande. Det vi kan informera om är att vi kommer omhänderta dina barn om du fortsätter leva tillsammans med honom.” Respondenterna förklarar att övertramp på kvinnors självbestämmande görs för att barnens bästa prioriteras.

Ida förklarar vidare att kvinnan kan trots om hot från socialsekreteraren stanna hos sin respektive, men inte ihop med sina barn. Hoten kan enligt min tolkning hämma kvinnornas självbestämmande. Moula (2009) beskriver i sin bok om empowerment hur ett försök att ändra en annan människa utan att ta hänsyn till dennes vilja medför att arbetet misslyckas. Moula (2009) lägger även till att klientens önskade situation ska beaktas, exempelvis kan en kvinna med äktenskapsproblem önska att hon separerar eller att hennes man ändrar på sitt beteende. En av välbefinnandets aspekter enligt Nordenfelt (1991) som även klassas som själva kärna i livskvalitet är lycka. Vid karakterisering av lycka går begreppet att kopplas till att en människas målsättningar och önskningar förverkligas, eller är i process för förverkligandet (ibid.). Om detta ska kopplas till kvinnornas situation så kan chansen för ett lyckat socialt arbete, där bland annat kvinnans välbefinnande tillgodoses och stärkandet uppnås, inte bli möjligt om kvinnor genom tvång placeras eftersom hänsyn inte tas till deras vilja eller till deras önska, utan hänsyn tas enbart till hur socialtjänsten bedömer situationen. Detta stöds även av Murray (2007) som i sin studie kommer fram till att kvinnor som inte självmant söker hjälp, utan gör det för att omgivningen anser att de är i behov av hjälp, brukar inte vara samarbetsvilliga vilket kan ha en negativ inverkan på placeringarna och kan resultera i att kvinnorna återvänder till de våldsamma männen.

5.3 Stödet längs vägen mot självständighet

En av mina frågor berör beskrivning av en ärendegång. Intervjupersonerna förklarar att en handlingsplan upprättas i början av placeringen och att den våldsutsatta kvinnan, jourkvinnorna och socialsekreteraren är närvarande under mötet. I handlingsplanen ska det framgå vilket stöd kvinnan är i behov av. Det brukar oftast handla om det praktiska stödet vilket kan innebära hjälp med att söka sekretess, att polisanmäla mannen eller att anmäla barnen på förskola, vilket Jonkers (2012) i sin studie beskriver som väsentligt att erbjuda kvinnorna i början av placeringarna. Viktiga aspekter i empowerment-teorin är att människan, som är en aktiv och social varelse, inte ska vara passiv mottagare av diverse stimuli och att hon ska utnyttja sina resurser. Klienten är enligt empowerment-modellen expert över sitt eget liv och har bäst kännedom av vad denna är i behov av (Moula 2009). Kvinnornas deltagande i upprättningen av handlingsplanen, kan tolkas som en tillförsäkran att kvinnorna inte enbart blir mottagare av diverse stimuli och blir sedda som offer utan själva bestämmer, till en viss grad, vad som kommer att hända. Bortsett från att empowerment-modellen kan möjliggöra självständighet för klienterna så kan modellen även i praktiken öka individernas livskvalitet (Helsingör Universitet 2012) genom att det rätta stödet tillämpas var även klienten är deltagande i. Då hänsyn tas till kvinnornas erfarenhet och kunskap vid upprättning av handlingsplanen ökar sannolikheten för att det rätta stödet kommer att tillämpas och detta kan i sin tur leda till en ökad livskvalitet bland kvinnorna under placeringstiden.

Intervjupersonen Anna beskriver i vilket skick kvinnorna brukar komma till skyddsboenden – ”[...] du har ju mycket med dig, det är som att du levt i en sekt, ifall du lämnar sekten har du mycket att bearbeta och förändra som det (livet) blivit.” Annas yttrande kan tolkas som att näst intill alla kvinnor som kommer till skyddsboenden behöver förändras, vilket i praktiken inte behöver vara fallet. Då Anna likställer kvinnornas relationer med sekter så kan detta tolkas som att hon enbart ser relationen som avvikande livsstil, vilket i sin tur kan innebära att hon enbart fokuserar på det våld mannen utsatt kvinnan för och med detta enbart ser kvinnan som ett offer i behov av bearbetning av det som har skett. Det praktiska stödet betonas av alla intervjupersoner som viktigt, synnerligt i början av placeringarna. Stödet erbjuds för att underlätta för de placerade eftersom de oftast befinner sig i stressade situationer när de kommer till boenden. Respondenterna förklarar att kvinnorna själva ska reglera hur mycket praktiskt stöd de är i behov av, samtidigt som intervjupersonen Ida menar att kvinnornas behov kan regleras utifrån vilken del av staden X de är bosatta i:

Om man tänker sig en kvinna vi placerar i en jour kan vara en svensk kvinna, med arbete och barn, åtminstone en kvinna som är väl förankrad i Sverige pratar svenska och jobbar, om man jämför med andra sidan av staden, då kanske vi har en kvinna som inte kan läsa eller skriva och som inte har ett bankkonto, har noll koll.

Ida förtydligar under intervjun att kvinnor som inte är bosatta i den del av staden hon är yrkesverksam i kan vara i behov av mer stöd eftersom chansen är större att de har ”noll koll”. Idas yttrande kan tolkas som att hon har förutfattade meningar när det gäller våldsutsatta kvinnor bosatta i ett visst bostadsområde. Förutfattade meningar om vad en människa är i behov kan i praktiken innebära att det rätta stödet inte tillämpas. Kvinnor kan förväntas vara mer självgående än vad de i egentligen är, vilket kan innebära att de får för lite stöd och att målet om stärkande inte uppnås. I detta fall vidgas spänningsförhållandet som jag undersöker i denna uppsats till att inte enbart handla om förhållandet mellan offerstatus och mål om stärkandet utan även om förutfattade meningar som de professionella kan ha om människor bosatta i vissa bostadsområden. Jonkers (2012) betonar i sin artikel hur djupgående bedömningar är viktigt för att det rätta stödet ska tillämpas på skyddsboenden. Dessa bedömningar kan tolkas som viktiga även för de kvinnor som Ida beskriver, detta då djupgående bedömningar kan motverka att förutfattade meningar och att offerstatusen utgör centrala roller i hur mycket stöd som erbjuds till de våldsutsatta.

5.4 Kvinnor som fråntas sin autonomi

Det är individuellt hur mycket stöd som ges till de våldsutsatta på skyddsboenden och ibland är det praktiska stödet inget kvinnorna själva kan styra över. Intervjupersonerna som är socialsekreterare berättar om fall då de var tvungna att omplacera vissa kvinnor. Orsak till omplaceringarna var att jourkvinnorna var för emotionellt involverade så att de fråntog kvinnorna deras autonomitet, gjorde saker i kvinnornas ställe och lade sig i hur kvinnorna levde sina liv och uppfostrade sina barn. Detta kan kopplas till Hydéns (2001) teori om hur innebörden av kvinnans framställning som ett offer kan medföra att de enbart blir behandlade som offer, i behov av hjälp, och inte aktörer med egen vilja. Moula (2009) betonar hur viktigt det är enligt empowerment-teorin att en klient bemöter svårigheter och motiveras till att försöka lösa problem på egen hand. Människan tillförs ny kunskap, vid bemötande av svårigheter, och kunskapen kan individen använda sig av ifall liknande problem dyker upp i framtiden. Moula (2009) skriver även hur viktigt det är att socialarbetaren inte väljer åt klienten, för att sådant handlande kan skapa en beroendeställning mellan klienten och

socialsekreterare som försvårar klientens chans för självbestämmande. Paradoxen och problemet i att jourkvinnorna fråntar kvinnorna autonomin är att målet med placeringarna är att kvinnorna ska vara självgående. Målet motarbetas då jourkvinnorna, i vissa fall, väljer att göra allt i kvinnornas ställe och försöker bestämma över hur de ska leva sina liv. Nordenfelt (1991) förklarar att vid karakterisering av lycka går begreppet att kopplas till en människas målsättningar och att målsättningarna förverkligas eller är i process för förverkligandet. Målet med kvinnornas placeringar är inte i process att förverkligas om deras autonomi fråntas. Med stöd i litteraturen är det även viktigt för kvinnornas välmående att målen med placeringarna förverkligas. Offerstatusen kan i vissa avseende, enligt min tolkning, försvåra kvinnornas möjlighet att uppnå aspekter av lycka som är välbefinnande och självbestämmande.

Intervjupersonen Gunilla förklarar hur vissa kvinnor väljer att vara passiva vilket kan medföra att jourkvinnorna får göra mer än vad som behövs. I Moulas (2009) bok om empowerment framgår det att socialarbetare enbart ska motivera klienter till att handla, när klienterna inte själva kan identifiera sina problem eller är passiva i mötet med svårigheterna. Aristoteles beskrivning av den högsta lyckan är eudaimonia och denna form av lycka är en mänsklig aktivitet grundad på rationella principer. Det är av vikt att människan förverkligar sig själv och detta kan ske genom att människan utövar sin funktion och inte är passiv (Nordenfelt 1991). Det är angeläget att kvinnorna på skyddsboenden motiveras till att använda sina kapaciteter, både för att öka välbefinnandet och chansen för eudaimonia, men även för att bli av med offerrollen och bli sedda som aktörer vilket hade ökat kvinnornas möjlighet till att bli självständiga.

5.5 Bearbetning genom stödsamtal

Varje kvinna tilldelas två kontaktpersoner som de har stödsamtal med. Bearbetningen sker främst genom stödsamtalen där kvinnan enligt intervjupersonerna kan sätta ord för sina hemligheter och prata av sig. Respondenten Lisa förklarar hur kvinnor istället för misshandel kan säga putta och att stödsamtalen är bland annat till för att hjälpa kvinnorna att sätta ord för sina erfarenheter. Intervjupersonen Gunilla förklarar att kvinnornas syn på våldet som normalt kan hämmas ifall kvinnorna börjar använda sig av de ”rätta” orden vid beskrivning av sina erfarenheter. Genom att kvinnorna använder ord som misshandel istället för putta blir kvinnorna även bättre införstådda med vad de har gått genom. Kontaktpersonerna beskrivs av alla respondenter vara medmänniskor som ska stötta och lyssna till de våldsutsatta. Ett antal intervjupersoner förklarar hur normaliseringsprocessen beskrivs för kvinnan under

stödsamtalen, detta för att hon ska förstå sin tidigare situation utifrån teorin som är förankrad inom kvinnojourerna. Moula (2009) redogör för hur klienten ska ses som expert över sin livssituation och socialarbetaren ska vara expert på en modell eller arbetssätt vilket innebär att klientens berättelse. Ifall jag utgår från respondenternas beskrivning av vad stödsamtalen innebär, står inte kvinnornas berättelse i centrum förrän berättelsen omredigeras till att stämma överens med normaliseringsprocessens framställning av våldet och kvinnan, och förrän de ”rätta” orden börjat användas. En tolkning av detta kan vara att den uttalade policyn om att kvinnorna ska stärkas motverkas på grund av normaliseringsprocessens framställning av kvinnan. Detta kan kopplas till Agevalls (2012) resonemang om att kvinnornas beskrivningar av den våldsamma miljön ska stämma överens med den identitet organisationen tillhandahåller. Kvinnorna ska med andra ord ta på sig kvinnojourens narrativa bild för att få rätt till stöd.

5.6 Rutiner

Jourkvinnorna som jag intervjuar berättar att rutiner är något som eftersträvas på skyddsboenden. Kvinnorna får hjälp med att börja i skola eller att börja jobba medan barnen skrivs in på dagis. Kvinnorna får även handla sin egen mat och kläder. Intervjupersonerna Lisa och Anna klargör att detta är den enda form av aktivering de har på skyddsboenden. Intervjupersonen Emma som också är en jourkvinna förklarar att rutiner prioriteras på kvinnojouren hon arbetar på eftersom de vill att kvinnorna ska uppleva så snarlik vardag som de hade i sina tidigare hem. Vid empowerment som tillämpas på institutioner är normalisering ett ord av vikt eftersom miljöerna inom institutionerna ska vara av sådan karaktär att utomstående ska kunna värdesätta dem (Payne 2008). Möjligtvis kan kvinnornas liv på skyddsboenden vara mindre stigmatiserande om de har rutiner eftersom rutiner oftast värdesätts av omgivningen. Brülde (2007) beskriver vikten av att människor har ett arbete, eftersom människor utan sysselsättning i högre grad lider av depressioner och är olyckliga. Genom att skyddsboenden prioriterar sysselsättning i form av arbete eller skola kan risken minskas för dåligt mående och depressioner bland de placerade och bidra till att kvinnorna frigör sig från offerrollen.

5.7 Att bo i kollektiv

Skyddsboenden är kollektiv där det får plats mellan fyra och sex kvinnor. Den kollektiva boendeformen beskrivs av intervjupersonerna som både positiv och negativ. Det som betonas

som positivt är den gemenskap kvinnorna kan dela med varandra och att gemenskapen kan motverka ensamheten till en viss grad. Intervjupersonen Gunilla beskriver att det negativa med boendeformen är att kvinnorna kan älta det som hänt vilket kan resultera i att de inte går vidare med sina liv. Intervjupersonen Lisa beskriver hur det kan uppstå konflikter och att kvinnorna kan vara aggressiva mot varandra eftersom det kan vara påfrestande att bo många i ett hus. Intervjupersonerna redogör även att normalitet är svårt att uppnå då ”grannens” närvaro är påtvingad. Arbete utifrån empowerment-teorin betonar interaktionism och gruppers förmåga, detta då människor genom samspel och kommunikation skapar sin verklighet, och genom dialog och samarbete kan välbefinnandet inom gruppen öka (Moula 2009). Vid frågan om gemensamma aktiviteter, bland de placerade, mellan kvinnojourerna i olika städer, eller med dem som tidigare varit placerade är aktuellt, svarar de flesta nej på frågan. Starrin (1997) beskriver hur gemensamma upplevelser kan förändra en grupp från att enbart beskrivas utifrån yttre kännetecken till att bli en grupp där identifikation och samkänsla finns. Ifall detta ska kopplas till de våldsutsattas situation hade gruppverksamheter kunnat öka chansen för kvinnorna att stärkas inför ett självständigt liv. Gunillas och Lisas motivering till att gruppverksamheter inte äger rum på skyddsboende kan tolkas som att kvinnojourerna inte har förutsättningar för att erbjuda gruppverksamheter men även att kvinnorna blir sedda som icke kapabla till det.

Vid gruppverksamhet är det viktigt att personerna som utgör gruppen blir medvetna om sina egna intressen och kompetenser för att utveckla samkänsla och identifikation. Vid sådan medvetenhet blir det även möjligt för individerna att visa solidaritet vilket skapar kraft inom gruppen för att handla (Starrin 1997.) Starrin (1997) beskriver hur medlemmar inom en grupp kan vid gemensam aktivering dela med sig av mål och metoder som är till hjälp för andra medlemmar att åstadkomma sina mål. Känslor av stolthet, på grund av gemenskapen som skapas, kan smitta av sig mellan medlemmarna och detta kan motverka bland annat skam och stärka medlemmarna som individer (ibid.). De positiva aspekterna av gruppverksamheter hade kunnat stärka de våldsutsatta kvinnorna genom att samkänsla och identifikation skapas mellan dem, minska stigma kring att bo på skyddsboenden och minska maktskillnaden mellan den hjälpsökande och den hjälpande. Kvinnorna hade kunnat hjälpa varandra istället för att endast få hjälp och stöd från socialsekreterarna eller jourkvinnorna. Tutty (1996) lyfter även upp detta i sin studie där hon beskriver gruppverksamheter som viktigt för att motarbeta olika former av påfrestningar under placeringstiden.

Journalkvinnan Emma är en av de få respondenterna som förklarar att gemensamma aktiviteter är aktuellt och eftersträvas på kvinnojouren. De andra motiverar avsaknad av aktiviteter, utöver stödsamtal och att kvinnorna går i skolan, med att det inte finns utrymme för det. Emma betonar vikten av gemensam aktivering och hon påpekar, ett antal gånger under intervjun, att placerade kvinnor behöver det ”lilla extra” för att orka med en påfrestande period, eftersom kvinnorna lämnar vänner och släkt för att leva gömda. Brülde (2007) skriver hur relationer och utbyten mellan människor har en positiv effekt på lyckonivåer och att en människas lycka är beroende av hur hennes sociala situation ser ut. Människor mår bäst i andras sällskap. Detta stöds även av Jonker (2012) och Tutty (1996) som i sina studier betonar att det mest gynnsamma för våldsutsatta är goda relationer. Med utgångspunkt från de positiva aspekterna av gemensamma aktiviteter som redogörs av forskarna, hade gemensamma aktiviteter kunnat medföra att de våldsutsatta känt lycka, med andra ord självbestämmande och välbefinnande, på skyddsboenden. Intervjupersonen Emma förklarar vidare hur de anordnar aktiviteter för kvinnor som tidigare bott på skyddsboenden och för dem som bor på boendet:

Ja vi erbjuder även kaféer om kvällarna för de som bor här men också de som har bott här. Tanken är att de kvinnorna som är mitt uppe i det här jättejobbiga och jättetuffa får se att det finns ett liv efter det här, och att de förstår att det tar tid att nå dit genom att de träffar kvinnor som varit i samma situation men som idag har egna bostäder.

Emma menar att dessa möten underlättar situationen för kvinnorna vilket även stöds av Brüldes (2007) forskning som redovisats ovan. Nordenfelt (1991) skriver hur en person som önskar sig något, ska kunna föreställa sig själva önsknigen, och detta förutsätter kunskap och tro (ibid.). Med utgångspunkt från Nordenfelts (1991) teori kan inte en våldsutsatt kvinna önska sig ett självständigt liv ifall hon inte kan föreställa sig ett sådant liv och tro att självständigheten kommer att utgöra en funktion i hennes liv. I arbete med empowerment är det av vikt att verksamheter arbetar mot brukarens mål och önskningar, genom att undersöka eventuella resurser och hinder för den önskade situationen (Moula 2009). Ifall situationen är av sådan karaktär att kvinnorna har en avsaknad av kunskap om vad ett självständigt liv är kan detta tolkas som ett hinder för de våldsutsatta att uppnå den önskade situationen. Detta kan även kopplas till intervjupersonen Emmas förklaring till varför de anordnar kaféer för kvinnor som bor på skyddsboenden och för dem som har flyttat ”-[...] det ska bli tydligt för kvinnorna att de kan ta sig ur sin svåra situation genom att träffa kvinnor som har gjort det.” I

sådana anordningar möjliggörs för kvinnorna att känna hopp om framtiden, och kunskap om målets innebörd vilket kan underlätta förverkligandet av målet.

5.8 Kvinnor som återvänder till de våldsamma relationerna

Intervjupersonerna betonar hur de inte kan påverka kvinnornas beslut när de vill återvända till de våldsamma relationerna. Respondenterna förklarar att de vid sådana beslut är oförmögna att handla och att de endast kan förmedla för kvinnorna vad de tidigare berättat om männen. Detta är ett försök från intervjupersonernas sida att tydliggöra för kvinnorna vad de tidigare gått genom emotionellt och psykiskt för att de ska kunna förstå allvaret i deras återvändande. Moula (2009) förklarar hur det inte är ovanligt med konflikter mellan de gamla idéerna och de nya idéerna hos klienter som befinner sig i en förändringsprocess. Detta kan tolkas som att det inte är ovanligt att klienter vill återvända till det gamla livet, vilket även förklaras av respondenterna som vanlig företeelse. Gunilla berättar att den enda gången de kan göra något för att få kvinnorna att stanna på skyddsboenden är när det finns barn med i bilden:

Den enda gången vi kan göra något är om socialnämnden har placerat en kvinna här för att vi ska skydda barnen. Då kan jag säga så här, går du hem nu då måste jag ringa socialnämnden som kommer att ta ditt barn.

Åter igen beskrivs att socialsekreterarna och jourkvinnorna tar till med hot om LVU i detta fall för att få kvinnorna att stanna på skyddsboenden. Gunilla var inte ensam om att yttra sig på detta vis. De flesta respondenterna motiverar kvinnornas återvändande med att dessa kvinnor inte har kunnat släppa tanken om familjelivet, att de inte har sin naturliga ställning och att de har lockats hem av andra familjemedlemmar. Intervjupersonerna Anna, Annika och Ida förklarar hur männen fortfarande kan ha kontroll och makt över kvinnorna. Annika beskriver männens vidmakthållande som ett resultat av normaliseringsprocessen. Intervjupersonerna förklarar att männens makt och kontroll synliggörs eftersom kvinnorna är rädda för männen. Anna berättar hur ett telefonsamtal kan få kvinnorna att återvända hem ”- [...] mannen ringer kanske och säger förlåt det här ska aldrig mer hända. Jag är så ledsen och jag saknar dig, kan du inte komma tillbaka igen?” Anna förklarar att efter ett sådant samtal kan kvinnorna välja att återvända eftersom de fortfarande låter sig styras av männen. Anna berättar vidare ”- [...] om kvinnan inte går tillbaka för att hon tror på mannens löfte, kommer hon göra det av rädsla”. Anna klargör att kvinnorna även kan gå tillbaka på grund av rädsla eftersom de fortfarande är underlägsna männen. Respondenternas motivering till varför

kvinnorna går tillbaka till våldet kan tolkas som att ett resultat av normaliseringsprocessen, med andra ord framstår kvinnans val med att återvända till den våldsamma relationen som ett resultat av att hon är ett offer. Jag tolkar detta som att respondenterna menar att socialtjänsten och kvinnojouren inte har ett ansvar när målet med placeringarna inte uppfylls eftersom det är vissa egenskaper hos kvinnan som medför att hon återvänder.

5.9 Lycka på skyddsboenden

Intervjupersonen Emma är en av de få intervjupersonerna som anser att kvinnojouren och socialtjänsten har ett ansvar när kvinnorna vill återvända och då menar hon att bland annat kvinnojouren ska tillföra något extra för kvinnorna så att de mår bra och trivs på skyddsboenden under placeringstiden. Brülde (2007) beskriver hur lycka uppnås genom samspel av de objektiva och subjektiva faktorerna i människors liv. De objektiva faktorerna utgörs oftast av arbetssituation, aktivering och socialt umgänge. Jourkvinnorna kan påverka de objektiva faktorerna för kvinnorna genom att de bland annat anordnar olika former av aktiviteter. Nordenfelt (1991) skriver hur Aristoteles betonade att de yttre förhållandena möjliggör eudaimonia. Aristoteles menade att människors förmåga att utföra rationella handlingar, som möjliggör eudaimonia, är olika beroende på hur de yttre förhållandena ser ut men att de yttre omständigheterna kan påverkas. De yttre förhållanden kan regleras, tillskillnad från de inre förhållanden som styr av hur en människa upplever sin yttre verklighet (Nordenfelt 1991). Kvinnorna på skyddsboenden har det svårt att påverka sina yttre omständigheter så som vilka aktiviteter de ska ägna sig åt eftersom de lever gömda. Utifrån Brülde (2007) och Nordenfelts (1991) resonemang så är det viktigt att kvinnojouren anordnar aktiviteter som kvinnorna kan välja att delta i eftersom deltagande i aktiviteter kan öka kvinnornas välbefinnande (ibid.). Både Brülde (2007) och Nordenfelt (1991) betonar aktiveringens betydelse för glimtar av lycka.

De flesta respondenterna är skeptiska till att lycka är möjlig att uppleva på skyddsboenden. Ida förklarar att det tar tid för kvinnorna att släppa drömmen om den perfekta familjen, att börja fokusera på barnen och att våga tro på en framtid. Intervjupersonen Anna menar att det inte alls går att tala om lycka på boenden eftersom kvinnorna kommer från horribla förhållanden medan Gunilla förklarar att glimtar av lycka kan upplevas samtidigt som hon säger att de flesta kvinnorna inte upplever det eftersom de är passiva. Gemensamma mönster i dessa angivna orsaker till varför lycka inte går att uppleva på skyddsboenden är att respondenterna använder sig av normaliseringsprocessens framställning av kvinnan som offer.

Samtidigt belyser respondenterna den svåra situationen kvinnorna befinner sig i. Till skillnad från de flesta intervjupersonerna berättar Emma att lycka på boenden är möjlig, genom att kvinnojouren bland annat anordnar fritidsaktiviteter. Emma anser även att jouren har en avgörande roll för kvinnornas välmående och lycklig. Nedan framgår det en beskrivning om vad kvinnojouren hon arbetar på gör för att öka chansen för välmående:

Det vi försöker göra här (kvinnojouren) är lite guldkant på tillvaron, som nu har vi beslutat att vi ska ha en må bra dag för kvinnorna, vi har sagt att när vi är fler i personalen hjälper vi till att ta barnen, medan kvinnan kan få möjlighet att få fotvård, manikyr eller massage.

Emma förklarar vidare att de försöker aktivera kvinnorna så mycket som möjligt, eftersom väntan på egen bostad kan vara lång och påfrestande. Brülde (2007) skriver hur viktigt det är att människor har en viss fri tid var de kan ägna sig åt en aktivitet utöver det vanliga. Fritidsaktiviteter är väldigt viktiga för en människas välbefinnande dock menar Brülde (2007) att det finns aktiviteter som är mer givande än andra. Aktiviteter som kräver att vi använder våra förmågor och utvecklar de, och att vi engagerar oss är mer givande än exempelvis att titta på TV. Människor som är socialt och fysiskt aktiva är generellt mer lyckligare. Fysisk aktivitet är bra för vår självkänsla och har positiva hälsoeffekter (ibid.). Brülde (2007) teori om fritidsaktiviteters och aktivitetsnivåns positiva effekt på lycka kan kopplas till Aristoteles eudaimonia (Nordenfelt 1991), båda teorierna betonar vikten av aktiviteter som kräver rationellt tänkande för ökade lycko-effekter. Detta kan tolkas som att fritidsaktiviteter som kräver rationellt tänkande hade kunnat öka kvinnornas möjlighet till välbefinnande.

8. Avslutande diskussion

Det går inte att konstatera att resultaten gäller alla skyddsboenden i Sverige, med andra ord är resultaten inte generaliserbara. I denna uppsats ville jag ta del av hur två diskurser samverkar, kvinnornas offerstatus och socialtjänstens policy om att stärka dem, och vilka konsekvenser detta spänningsförhållande kan medföra. Innan jag fokuserar på resultaten vill jag klargöra att jag har kommit underfund med att kvinnojourerna i landet fortfarande är i utveckling och att många ändringar har genomförts på senare tid. Jag är även medveten om att de våldsutsattas situation inte är enkel och att leva gömd måste vara påfrestande, vilket har ökat min förståelse för hur omständigt det är för jourkvinnorna och socialsekreterarna att arbeta för att kvinnorna ska stärkas. En stor nackdel jag upplevde var att kvinnojourerna i landet fortfarande är beroende av olika bidrag vilket innebär att deras finansiering oftast är kortsiktig och osäker.

Under min insamling av empirin reagerade jag mest över att alla intervjupersoner beskrev kvinnorna på likartade sätt. Kvinnorna var offer och alla respondenter utgick från normaliseringsprocessen vid beskrivning av kvinnorna. Beskrivningarna var som citerade från boken *Normaliseringsprocessen* (Lundgren 2002). Beskrivningarna kan egentligen förklaras på två sätt, att normaliseringsprocessen är den absoluta sanningen eller att kvinnojouren ortodoxt håller sig till en teori och dess beskrivning av kvinnorna. Jag håller mig till den andra förklaringen eftersom jag har svårt att tro att alla kvinnor som har blivit utsatta för våld i nära relationer har likartade egenskaper.

Beskrivningar av kvinnorna som offer är inte lika problematisk som konsekvenserna av statusen. Under intervjuerna fick jag ta del av fall då kvinnorna togs ifrån sitt självbestämmande. De professionella agerade i kvinnornas ställe, i form av att de bestämde över kvinnorna, eftersom de såg kvinnorna som offer som enbart behövde hjälp och de såg sig själva som hjälparna med den rätta kunskapen. Kvinnorna fråntogs även sitt självbestämmande genom att de fick omredigera sina erfarenheter och ändra specifika ord i sina berättelser, till att stämma överens med ”offer-gärningsman” berättelse som är en del av teorin om normaliseringsprocessen. Gruppverksamheter där kvinnorna kunde hjälpa varandra och stärkas prioriterades inte av de flesta respondenterna. Paradoxen blir att de våldsutsatta tillförsäkras aspekter av lycka så som självbestämmande och välbefinnande i Socialstyrelsens policy (2006) samtidigt som kvinnorna tilldelades offerstatus som kan innebära en maktskillnad mellan den hjälpsökande och den hjälpande. Offerstatusen hämmar i dessa fall kvinnornas möjlighet till stärkning inför ett självständigt liv och möjliggör paternalism. Det är dock viktigt att tillägga, att det möjligtvis inte hade funnits några insatser för de våldsutsatta om de inte hade setts som offer i sina våldsamma tvåsamheter vilket innebär att offerstatusen har även medfört vissa fördelar.

Offerstatusen och dess beskrivning av kvinnorna var åter i fokus då respondenterna förklarade orsaken till att vissa kvinnor väljer att återvända till de våldsamma relationerna. Kvinnorna var manipulerade och underlägsna. Av sex intervjupersoner ansåg fem att kvinnojouren och socialtjänsten inte har ett ansvar vid kvinnornas återvändande och att de måste ta hänsyn till kvinnornas självbestämmande. Alla respondenter förutom en talade om männen som oföränderliga och bara en respondent berättade att männen kunde förändra sitt aggressiva beteende med hjälp av behandlingar. Vad detta grundar sig på har jag ingen kännedom om dock kan man fråga sig om ”gärningsmansrollen” hade rubbats ifall respondenterna talat om männen som föränderliga?

Fritidsaktiviteter, gemensamma aktiviteter och lycka på skyddsboenden ansåg endast en intervjuperson vara möjligt, de andra tvekade eller sade att det var omöjligt. Jag vill betona att jag inte anser att fritidsaktiviteter och andra former av aktiviteter är det enda som resulterar i välbefinnande och självbestämmande samt en lyckad placering där kvinnorna inte återvänder till de våldsamma relationerna. Jag anser däremot att de gömda kvinnorna ska kunna få chansen att delta i olika aktiviteter eftersom det finns underlag för att deltagande i gynnsamma aktiveringar, bland annat i grupp, kan resultera i positiva effekter på aspekter av lycka, så som välmående och självbestämmande (Brülde 2007, Nordenfelt 1991 & Starring 1997). Detta hade även kunnat öka kvinnornas möjlighet att stärkas inför ett självständigt liv ökat.

Jag kan tänka mig att normaliseringsprocessen hindrar de professionella att tänka utifrån andra perspektiv. Det jag upplevde som problematiskt var att ingen av respondenterna tänkte konstruktivt om insatsen skyddat boende. Tillämpas verkligen det rätta stödet då kvinnorna väljer att gå tillbaka till våldet? Ingen av respondenterna var självkritiska utan de lade över ansvaret på kvinnan och använde sig av normaliseringsprocessens framställning av kvinnan som anledning till att hon går tillbaka till våldet. Inte heller hade de ett ansvar i att ordna aktiviteter som flera forskare menar vara bidragande till livskvalitet (Brülde 2007 & Nordenfelt 1991). Samtidigt som de flesta respondenterna betonade att välbefinnande och självbestämmande var viktigt verkade detta inte vara av vikt i praktiken, eller fanns inte förutsättningar för det?

Jag vill klargöra att mitt syfte med denna uppsats inte var att misskreditera respondenterna. Den möjliga orsaken till problematiken som jag tagit del av kan vara att kvinnojourerna inte finansieras tillräckligt. Det kan även handla om att ideologin bakom utformandet av arbetet inte är fungerande i praktiken eller över huvud taget inte är att föredra. Det bör satsas mer på kvinnojourer för att tillförsäkra kvinnorna att policyn om självbestämmande och välbefinnande tillämpas i praktiken vilket i sin tur hade kunnat minska spänningsförhållandet mellan kvinnornas offerstatus och den uttalade policyn. Det bör även finnas utrymme för andra tolkningar av våld i nära relationer än teorin om normaliseringsprocessen, detta för att inte stänga ut de kvinnor som inte vill beskriva sig som offer, och normaliseringsprocessens framställning av kvinnan borde heller inte utgöra en central roll i kvinnojurens och socialtjänstens arbete.

9. Referenslista

Agevall, Charlotte (2012) *Våldet och kärleken: våldutsatta kvinnors begripliggörande av sina erfarenheter*. Lund: Department of Sociology of Law, Lund University, 2012

Askheim, Olle Petter (2003) "Empowerment as guidance for professional social work: an act of balancing on a slack rope" *European Journal of Social Work*, 6, 3, 229-240.

Bryman, Alan (2012) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Brülde, Bengt (2007) *Lycka och lidande – Begrepp, metod och förklaring*. Lund: Studentlitteratur.

Forsberg, Erik & Starrin, Bengt (1997) *Frigörande kraft: empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*. Göteborg: Graphic Systems.

Helsingör Universitet (2012) "Socwebb"

<http://www.helsinki.fi/sosiaalityo/tietoa/sosweb/sivut/svenska/sivut/kunskapsformer.htm>

(2012-11-02)

Jonker, Irene E. (2012) "Toward Needs Profiles of Shelter-Based Abused Women: A Latent Class Approach" *Psychology of Women Quarterly*, 36, 1, 38-53.

Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber.

Lundgren, Eva (2004) *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).

Länsstyrelsen 2004:34 *Kvinnojouren – medmänniska, inte en myndighet*.

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Moula, Alireza (2009) *Empowerment orienterat socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Murray, Suellen (2007) "“Why doesn't she just leave?” Belonging, disruption and domestic violence" *Women's Studies International Forum*, 31, 65-72.

Nordenfelt, Lennart (1991) *Livskvalitet och hälsa: teori och kritik*. Solna: Almqvist & Wisell.

- Payne, Malcolm (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Sahlin, Ingrid & Åkerström, Malin (2001) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen 2012-3-22 *Brottsoffer och deras närstående Socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp*.
- Socialstyrelsen 2006-110-27 *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer - En systematisk översikt*.
- Socialstyrelsen 2011 *Utvärdering av Socialtjänstens och Ideella kvinnojourers Insatser för Våldsutsatta kvinnor*.
- SOSFS 2009:22 *Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld*. Socialstyrelsen. Allmänna råd.
- Steen, Anne-Lie (2003) *Mäns våld mot kvinnor - ett diskursivt slagfält: reflektioner kring kunskapsläget*. Göteborg: Sociologiska Institutionen.
- Tutty, Leslie M, (1996) "Post-Shelter Services: The Efficacy of Follow-Up Programs for Abused Women" *Research on Social Work Practice*, 6,425-441.
- Vetenskapsrådet (2012) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2012-10-24).

Bilaga 1

Intervjuguide för socialsekreterare

Intervjupersonen

- Kan du berätta om din profession och vilka arbetsuppgifter du har?

Våldet

- Vilka orsaker är enligt dig bakomliggande till våld i nära relationer?
- Vad grundar sig orsakerna på?
- Vilken roll intar en våldutsatt kvinna?
- Vad tror du är anledningarna till uppbrottsprocessen?

Stöd

- Hur ser ärendegången ut?
- Vilket stöd erbjuds när kvinnan placeras på ett skyddat boende?
- Vilka mål finns med placeringarna?
- Vad kan hämma att kvinnor placeras på skyddade boende?
- Hur vanligt är det att kvinnor går tillbaka till sina partners? Vad kan det bero på?
- Hur bemöts kvinnor som pratar om sina liv med sina partners som bra?
- Hur nöjda är kvinnorna över sina placeringar på boenden? Vad beror det på?
- Går det tala om lycka på skyddade boende? Hur tydliggörs det?
- Vad är enligt dig livskvalité? Finns det möjlighet till det på boenden?
- Finns det någon uppföljning på hur det gått för kvinnorna efteråt?

Bilaga 2

Intervjuguide för jourkvinnor

Intervjupersonen

- Kan du berätta om din profession och vilka arbetsuppgifter du har?

Våldet

- Vilka orsaker är enligt dig bakomliggande till våld i nära relationer?
- Vad grundar sig orsakerna på?
- Vilken roll intar en våldutsatt kvinna?
- Vad tror du är anledningarna till uppbrottsprocessen?

Stöd

- Vilket stöd erbjuds när kvinnan placeras på ett skyddat boende?
- Vilka mål finns med placeringarna?
- Hur ser en vanlig dag ut på ett skyddat boende?
- Vad kan hämma att kvinnor placeras på skyddade boende?
- Hur vanligt är det att kvinnor går tillbaka till sina partners? Vad kan det bero på?
- Hur bemöts kvinnor som pratar om sina liv med sina partners som bra?
- Hur nöjda är kvinnorna över sina placeringar på boenden? Vad beror det på?
- Går det tala om lycka på skyddade boende? Hur tydliggörs det?
- Vad är enligt dig livskvalité? Finns det möjlighet till det på boenden?
- Finns det någon uppföljning på hur det gått för kvinnorna efteråt?

